

סוגיות בדף היומי

ב"ק צ"ז. "אמר רב דינאל בר קטינא אמר רב התוקף בעבדו של זכרו ועשה בו מלאכה פטור"

שגזלן פטור מהשתמשות ישנם כמה דרכים: א. מצד קניני גזילה כמו ש"כ המאירי לעיל [ל"ג:]; ב. כמו ה"ברכת שמואל" [סי' ה'] שכיון שחייב מצד גזלן שוב אין לו חיובים אחרים [ע"י לעיל בסמוך]. ג. כמו שהביא הגר"ש רוזובסקי צ"ל בשם הגר"ש שקוף צ"ל שבדין "שינוי קונה" נאמר שכל דבר שלא היה בשעת הגזילה הרי הוא פטור וגם ההשתמשות לא היתה בשעת הגזילה, ואפילו לב"ש ששינוי לא קונה כיון שהיו גוף הדבר, אולם ההשתמשות הו"ד דבר חדש ופטור. [וע"י מה שחקרנו לעיל בדעת ב"ש אם הו"ד שינוי או לא, ורבי שמעון שקאף נוקט דלא הו"ד שינוי]. ונ"מ איך הדין בלוקח מגזלן אם חייב בהשתמשות דאם מצד קניני גזילה הרי הוא פטור מצד "מה מכר ראשון לשני", ואם מצד שאין לו שני חיובים א"כ הלוקח יהיה חייב, ונחלקו בזה הראשונים לעיל [ל"ג:]; ע"י"ש ברש"י ובהגהות הגר"א. [דמשק אליעזר]

ב"ק צ"ז. "התוקף ספינתו של זכרו וכו"

קניני גזילה, וכן מתורץ לפ"ז לשון הראב"ד שכתב שלא קנסינן ולכא"ו הרי "אין שמין" דין תורה הוא ולא קנס, ולהנ"ל הכוונה כיון שגזלן רק מדרבנן לגבי זה לא קנסו. עוד תירץ הראב"ד שעכ"פ מה שחסר חסר לכאורה זהו כסברת הגר"ח שאף שלא קונה בשינוי כשבר קטן ששמו עליו מ"מ כיון שאין זה כעין שגזל אינו יכול לומר הרי שלך לפניך, אולם הראב"ד דחה פרוש זה. ובפשטות לומדים בראב"ד כיון שלא גזל את גוף הדבר אלא את ההשתמשות לכן אין לו קניני גזילה וע"י חז"א בב"ק [סי' כ'] שגזלן אין לו דין מזיק וכו"ל.

[דמשק אליעזר]

ב"ק צ"ז. "הרי פירות והרקיבו וכו"

שאני פירות והרקיבו נדשתנה במציאות, משא"כ תרומה ונטמאת דלא נשתנה במציאות אלא ע"פ הלכה.

[דמשק אליעזר]

ב"ק צ"ז. "מתיב רבא אין מוחללים על מעות שאין ברשותו"

יכול להקדיש, דאלימות אין וקניני גזילה יש. ויש עוד לדון אם "אינו ברשותו" זהו חסרון בקונה או במקנה, ונחלקו בזה ה"קצות" וה"נתינות" ב"משובב" [סי' ס"ו] וע"י עוד ברע"א לעיל [דף ע"י]. לגבי הדין שאינו יכול להוציא בדיינים שאינו יכול להקדיש ש"כ שאם ביחד עם הקנאה יכול להוציא מועיל, כיון שהקונה יכול להוציא בדיינים, ומשמע שזהו דין בקונה, וכן כ' רבינו יונה בב"ב [מ"ג]. כדברי רע"א הנ"ל וכתב בתוך דבריו שתלוי אם הקונה יכול להוציא בדיינים. וע"י "עונג יר"ט" [סי' פ"ב] וריטב"א בב"מ [דף ז']. [דמשק אליעזר]

ב"ק צ"ז. "אמר רבה גזל זמין לפני הפסדו ובא אזור ושרפו במועד פטור שהכל מצוים עליו לבערו"

באחריותו. ולכאורה צ"ל שקאי על מצות "תשביתו", והנ"ב לטעמיה ש"כ [בא"ח סי' שט"ו] ש"תשביתו" מוטל רק על בעל החמץ. וע"י "בנין שלמה" [סי' ל'] ובשור"ת חת"ס [אר"ח סי' ק"פ]. [ספר דמשק אליעזר]

ב"ק ק. "אשר יעשון זו לפנים משורת הדין"

נפל והרג בן אדם, פטור החוטב מגלות, הדבר נלמד, ממה שנאמר: "ואשר יבוא את רעהו ביער", ואנו דורשים: כל "ואשר" רשות. המילה ואשר כוונתה: אם רצונו, הוא יכול לעשות זאת, ואם לאו, רשותו לא לעשות זאת, וזו הכוונה ואשר יבוא את רעהו ביער, ברצונו הוא נכנס ליער, וברצונו הוא אינו נכנס ליער, משא"כ חטיבת העצים של מצוה שהוא חייב להיכנס ליער, ממועטת מתיבת ואשר. א"כ ההסבר בדברי הברייתא נפלא. ממה שנאמר: "אשר יעשון", אנו לומדים לפנים משורת הדין, לא דבר שאנו חייבים מעיקר הדין, אלא הדבר תלוי ברצונו של העושה.

(האדמו"ר מטאלנא שליט"א).

בגמרא מבואר דלמ"ד שעבדא כמטלטלי פטור כמו כל גזלן שפטור על ההשתמשות, ולמ"ד עבדא כמקרקעי פטור מצד שניחא ליה דלא ליסתריה עבדי. והק' על הר"ף שפסק שעבדי כמטלטלי, וכתב הטעם שפטור מצד נחא ליה. ותירץ הקצות [סי' שס"ג] דאף דמדין גזלן פטור מכ"מ חייב מדין מזיק שבטלו ממלאכה וחייב מדין שבת, ומבאר בקצות שגזלן חייב גם מצד מזיק, ולכאורה סותר לחז"א [ב"ק סי' כ'] שלומד בראב"ד לגבי תוקף ספינתו של חברו שגזלן אין לו חיובים של מזיק, אמנם לאחר העיון נראה שאינו סותר, כי החז"א בעצמו אומר שהנפק"מ היא אם גזילה בעין, אבל תברה ושתייה יתכן שחייב מטעם מזיק. [וכידוע נחלקו בזה ה"קצות" וה"נתיבות" וע"י חידושי הגר"ח]. ולפי"ז גם כאן אף שהחפץ בעין, אולם הגזילה היא על ההשתמשות ואין ההשתמשות נמצאת בעין. ובעיקר הדין

הראב"ד הק' ממ"נ דאם הו"ד שינוי ע"י פחת א"כ שילקנה השברים ויצטרך לשלם ספינה חדשה, ואם לא הו"ד שינוי א"כ יאמר לו הרי שלך לפניך. ותירץ ששואל שלא מדעת אף שהו"ד גזלן מ"מ לא נאמר בו הדין דאין שמין, ולא קנסינן כולי האי. ובארו האחרונים שסובר הראב"ד דאף ששואל שלא מדעת הו"ד גזלן מכ"מ אין לו קניני גזילה, וע"י "דברי יחזקאל" [סי' נ"ב] ש"כ דהוי כגזלן ע"מ לאבד שאין לו קניני גזילה, והק' מאי שנא ממעביר על דעתו של בעה"ב שקונה בשינוי ע"י בב"מ [ע"ז] וע"י עוד "קונטרס השעורים" בשם המהר"ט ששואל שלא מדעת לא הו"ד גזלן מה"ת ולא עובר בלא תגזול, ולפי זה מובן מדוע אין לו

לכאורה צ"ב לפי צד זה שבפירות והרקיבו חשוב כפסלתו מלכות ולכן משלם כשעת הגזילה, א"כ מדוע תרומה ונטמאת אומר לו הרי שלך לפניך, כמו שהקשה רבא לרב יהודה. אולי

לכאורה יש מכאן ראיה לשיטת הרמב"ם [פרק כ"ב ממכירה] שאבידה נקראת שאינה ברשותו וקשה על הריטב"א [ריש המפקיד] ש"כ שאבידה נקראת ברשותו, אמנם למסקנה זהו דין מיוחד במעשר שני שצריך להיות "מצוי בידך", ולכאורה נידון זה תלוי במחלוקת אם אינו ברשותו תלוי בקניני גזילה או באלימות. דאם זה תלוי בקניני גזילה באבידה הו"ד ברשותו, ואם תלוי באלימות גם באבידה כיון שאין לו שליטה על החפץ הו"ד ברשותו. וכן מצאתי ב"דברי יחזקאל" [סי' נ"ד אות ד'], ונחלקו בזה ה"בעל המאור" והרמב"ן אם גזלן מודה לנזקל האם

ע"י שיטמ"ק שגזל חמץ אין עוברים עליו בבל יראה, הגזלן אינו עובר לפי שאינה שלו והנגזל אינו עובר לפי שאינה ברשותו, וק' מכאן שמשמע שמצוים לבערו, וגם בעצם דבריו תמה הנ"ב [אר"ח סי' כ'] שהגזלן עכ"פ צריך לעבור שחייב

הגמ' מביאה ברייתא משמו של רב יוסף. הברייתא דורשת את הפסוק, שנאמר בפרשת יתרו (שמות י"ח, כ') יתרו אמר למשה רבינו: "והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון". דורשת הברייתא שמקורה בתורת כהנים, "המעשה" - זה הדין. "אשר יעשון" - זו לפנים משורת הדין.

המלבי"ם בפירושו למכילתא תמה: היכן מרומז במה שנאמר "אשר יעשון", שהכוונה: לפנים משורת הדין, כך גם תמה המהרש"א בחידושי אגדות במס' ב"מ. הגאון ר' יוסף הנגל בספרו גליוני הש"ס מסביר את דברי הברייתא בצורה חריפה: הגמ' במס' מכות דף ח. מביאה את הדין: שאדם שחטב עצים לצורך מצוה, והגרזן